

Šolske stvari.

Solstvo slovensko v budgetnem odseku državnega zbora.

V budgetnem odseku sedi sedaj poleg grofa Hohenwarta izmed Slovencev samo vitez Tonkli, in ta je pri seji odsekovi dne 30. januarija t. l. ministru Conradu prav živo segel za kožo. Sklicaje se na resolucije uže sprejete v državnem zboru, zadevajoče slovenščino v srednjih šolah, rekel je pri tej priliki:

Gledé na ti resoluciji pa vprašam Njegovo vzvišenost gospoda naučnega ministra: „Kaj je uže storil in kaj misli storiti v izvršitev rečenih resolucij, da se bodo mogle vsaj s prihodnjim šolskim letom izvrševati, oziroma da se bo mogel slovenski kot učni jezik na nižje gimnazije vpeljati?“

Na to ogovarja naučni minister blizo tako:

„Na stavljeno vprašanje ne morem drugače odgovoriti, nego sem v preteklih letih odgovarjal. Resolucije so presplošne in segajo predaleč. To, kar se je ukrepilo za Kranjsko gledé uvedenja slovenskega kot učnega jezika na nižjih gimnazijskih razredih, ne more se vpeljati tudi na Koroškem, Štorskem in v Primorji, kjer so razmere drugačne.

Kar se Koroškega tiče, ni došla do ministerstva nikaka prošnja za premembo učnega jezika, niti od občin, niti od šolskih oblastnij, niti od deželnega zbora.

Kar se tiče Štirskega, velja to isto gledé šolskih oblastnij in deželnega zbora, in niti prve niti drugi ne zahteva vpeljanja slovenskega učnega jezika v srednje šole, kar je dokaz, da tam ni te potrebe.

Tudi na Primorskem so šolske oblastnije proti vpeljavi slovenskega učnega jezika v srednje šole, in niti deželni zbor goriški ni v zadnjih letih tega zahteval. Na Primorskem nastanejo pa težave še večje gledé laškega jezika, tako da bi trebalo v Gorici na tamošnji gimnaziji ustanoviti 16 razredov, ako bi se hotela resolucija izvršiti za laški in slovenski jezik.

Pa celó na Kranjskem se je vpeljal slovenski učni jezik le za poskušnjo in treba je toraj čakati, kak uspeh bo imela ta poskušnja. Uže sedaj moram pa izreči, da se ta poskušnja ni dobro obnesla, kajti došle so mi pritožbe od profesorjev vseučilišča v Gradci in na Dunaji, da dijaki iz Kranjskega ne umejo dosti nemškega jezika, da bi mogli udeležiti se poduka v nemškem jeziku s polnim uspehom.

Prosim toraj, da bi se ne dregalo in ne zahtevalo, da se koj izvršijo resolucije, ker se to ne dá izpeljati v korist poduku.“

Na to govori poslanec Tonkli:

„Da nisem ugodnega odgovora na svoje vprašanje od tega gospoda ministra pričakoval, ni mi treba povdarjati; takega odgovora pa, kateri v obraz bije (Hohn spricht) ustavi zagotovljeni narodni ravnopravnosti, členu 19. temeljnega zakona in vsej pravici, nisem pričakoval.

Gledé na to, da so prazni vsi izgovori in prazne vse pretveze, ki se navajajo proti izpolnitvi tako pohlavnih želj slovenskega naroda, ker sedaj imamo zadosti učnih pripomočkov, za poduk potrjenih knjig in učiteljev, izprašanih za vse stroke; gledé na to, da je potrebo in mogočnost vpeljanja slovenskega kot učnega jezika na srednje šole priznal strokovnjaški šolski odsek in tudi finančni odsek, v katerem sedi lepa kopa strokovnjakov, in da je to priznal celó državni zbor s tem, da je sprejel zgoraj navedene resolucije, gledé na to, da je slovenski narod na Štajarskem in Primorskem svojo živo in iskreno željo in zahtevo za uvedenje slovenskega oziroma hrvatskega jezika v gimnazije izrazil

po mnogobrojnih peticijah, ki so bile rešene v šolskem odseku s zgoraj navedeno resolucijo in ki so v rokah naučnega ministra, in da je deželni zbor goriški zahteval opetovano in enoglasno, da se v Gorici vpeljeta laški in slovenski jezik kot učna jezika za učence dotične narodnosti na srednje šole: gledé na to, da resolucije ne nameravajo izključiti naučenja nemškega jezika, ampak da za to še bolje skrbijo, ker le tedaj bo mogoče učencem družih narodnosti popolnoma naučiti se nemškega jezika, ako se poduk stavi na pametno in naravno podlogo maternega jezika; gledé slednjič na to, da je omenjena zahteva slovenskega naroda utemeljena v ustavi in v državnem temeljnem zakonu: zahtevati morem in zahtevam z vso odločnostjo, da visoka vlada vpelje uže s šolskim letom 1885/86. v nižje razrede državnih gimnazij v Mariboru in Celji slovenski učni jezik, v Pazinu hrvatski in v Gorici slovenski in laški začeni s prvim razredom in potem nadaljevaje z vsakim letom, tako da se v letih uvedejo narodni kot učni jeziki na vso nižjo gimnazijo; nemški jezik pa naj ostane v vseh 4 razredih obligaten učni predmet.

Pri tem ne morem, da bi ne opozoril visoke vlade, da se nima spominjati na slovenski narod le tedaj, ko ga ona potrebuje, ampak da naj se spomni na-nj tudi tedaj, kedar on tirja, da se mu izvršijo ustavno zagotovljene mu pravice.

Čudom pa se moram čuditi, kako da hoče gospod minister izkoristiti uže sedaj od njega pričakovane neuspehe poskuševališča na Kranjskem, ker znano mu mora biti, da je vpeljan na Kranjskem slovenski učni jezik še le od par let v nižje gimnazije, da se je tó začelo še le s prvim razredom, da toraj od teh učencev ni še niti eden prestopil na višjo gimnazijo, še manje pa na vseučilišče. Ako je toraj res, da se pritožujejo profesorji na vseučiliščih v Gradci in na Dunaji, da iz Kranjskega prihajajoči slovenski dijaki niso dosti zmožni nemškega jezika, dokazuje ta faktum, da jaz pravo trdim, ko pravim, da se bodo po novem sistemu dijaki lože učili nemškega jezika nego sedaj, ker se ga bodo učili na podlagi uže znanega maternega jezika; zatoraj ni umesten ta piškav izgovor.

Kar se tiče Gorice, sem uže davno naznanil pot, po kateri bi se lahko vpeljala oba narodna jezika kot učna jezika na gimnaziji brez izdatnih stroškov za državo, in ta je, da se nižja realka in nižja gimnazija spremeniti v realni gimnaziji; na eni naj bi bil učni jezik laški, na drugi slovenski, in če bi tudi za 45 Nemcev sedanje gimnazije vlada hotela ohraniti nemške razrede, bi se ti pomnožili več ko samo za dva razreda, ker uže sedaj sta zarad visokega števila učencev prva dva razreda razdeljena v ustrična razreda. Naj mi ne ugovarja vlada, da realni gimnaziji niso dobre šole, ker ako bi bilo to res, bi jih v Avstriji ne imeli 37, in sicer največ na Českem in v nižji Avstriji, toraj v deželah, kjer je izobraženost na najvišji stopinji.

Gledé Pazina je neobhodno potrebno, da se tam vpeljujejo ustrični razredi na nižjem gimnaziji s hrvatskim učnim jezikom, ker v Istri so primorani hrvatski učenci gimnazijo na Reki obiskovati. Po končani gimnaziji gredó pa na vseučilišče v Zagreb in ostanejo potem navadno na Hrvaškem, med tem ko v Istri primanjuje duhovnov in uradnikov tako, da poreška škofija ima občutno pomanjkanje duhovnov, in da ima sedaj samo dva kandidata v centralnem semenišči v Gorici. Uradniki pa prihajajo v Istro iz drugih dežel, kateri ne poznajo ni deželnih razmer ni deželnih jezikov.

Kar se tiče slednjič ugovora, da na Primorskem in Štorskem po meni nasvetovanih in zahtevanih reform ne priporočajo šolske oblastnije, zavračam ta ugovor s tem,

da so te oblastnije večinoma uradniki, kateri so narodnim zahtevam nasprotni in sklepajo tako, kakor se jim od zgoraj namigne, in da večina njih niti deželnih jezikov ne zna.

Če bi imeli biti merodajne te oblastnije, potem lahko rečem, da ne dosežemo nikdar narodne ravnopravnosti.

Edini merodajni faktor v tem vprašanju je narod in so njegovi zastopniki, in ta faktor zahteva odločno izvršitev opetovano omenjenih resolucij, in tega faktorja visoka vlada nima in ne sme prezirati.

Na to je bil gospod minister še precej hud in je protestoval proti izrazu, da njegov odgovor pravici v obraz bîje, ker on nima navade postavam v obraz biti.

Poročevalec, bivši minister Jireček, je na to stopil popolnem na stališče poslanca dr. Tonklija in je poudarjal, da stoji on na odločbi §. 19. temeljnega zakona, da imajo Slovenci pravico zahtevati izvršitev narodne ravnopravnosti, da oni to odločno po postavni poti tirjajo in da je skrajni čas, da se visoka vlada na njih opravičene in pravične želje in zahteve ozira. — O seji 31. dne pret. meseca prihodnjič.

Zabavne stvari.

Zamet v stepah.

Poljski spisal Mihal Grabowski, preložil L. G. Podgoričan.

(Dalje.)

„Zakaj vaših konj o početku meteža niso odgnali iz stepe? — gotovo je kdo pasel jih in pazil ná-nj, ne?“

„Kedó pase in pazi na naše tabune?! — ali imamo mi ljudi toliko, kolikor je v Poljski jih? — ali imamo mi, kakor vi, gospodje, poslušnike in izmed svojih ljudi o vsaki potrebi stražnike in pristave? — Naše blago se svobodno sprehaja po polji; vole, krave in ovce smo zajeli na večer, ker je vse to paslo se blizu dóma; ali na konje in njih otetje ni bilo mogoče ni pomisliti. Radi se zgubé kam dalje od hutora, a ko se razgrejejo (pomislite, svobodno blago), ni mogoče znati, kam se zapodé! — Tako je gotovo tudi moj tabun zmotil se danes! Uže so bilo v bližnji stepi postrigli travo; za lepšo pašo in vsled svoje preširnosti so konji gotovo odšli daleč od doma, a vstala je tako nenadoma vijavica in po dnevi, kakor poletnem, poknila je, da se tako izražam, sv. Trijeh Kraljev zima. Kako bi jaz ne ginil o svojem uboštvi!“

„Čudovito je vsekako to“ — dejal sem — „ker konji sami o početku bure niso pobegnili izpod milega neba do svojih znanih ograd!“

„Morali bi, gospod, uvažati“ — odgovoril je starec, „da je popreje bura dolgo časa zvižala se zdaj s te, zdaj s te strani, méla je in igrala s snegom tako, da ni bilo še zašlo solnce, uže je stemnilo se popolnoma. Ta nestanovitna bura je gotovo zmotila konje. Ko hitro so krenili na napačno stran, morali so do céla zabloditi naposled. Kako bi se vrnili domov z neznane strani? Naš hutor je razgrnjen okrog po stepah, to ni tako, kakor kakova krtina tam na vrti. Uže nekolikokrat sem stopil venkaje — na dvorišče, in preveril sem se, da bura brije sè zahoda na vshod; če konji zgubé trag, idó za buro; tudi moji se zmotijo zdaj delj od svojega doma, zdaj podé se v divjejšo stepo; če jih ne podere utrujenost in mraz, potonili bodo v globokem morji.“

„Nu, dejal sem — to ni res, da bi cel tabun utonil v morji!“

„Pa zakaj ne?!“ — začudil se je starec. — „Podoba kaže, da malo poznate, gospod, tukajšnje stepe in buro, ki po njih razsaja; ne le o taki snežici, kakoršna je danes, ali sredi leta mnogokrat divjajo tako hudo vihuri in sè stepne zemlje dvigajo prah tako, da otemni najjasnejši dan. O takih neprilikah zbog celih oblakov padajočega praha ni videti oplassenih konj, ki vratove lomijo jarkom ob strme obrove, ali pa raz skale padajo v morje. Cele črede ovec često poginejo tako. Kedar se bura žene v morje, ni mogoče upreti se nje sili; prah, bura in morske pene prikrivajo mejo med ledom in morjem; razdraženi valovi vhaajo na stepo pred oslepljeno čedo, a če le ena ovca plane v morje, tudi druge poskačejo vá-nj, — zá-njo, da je mnogokrat čubán (vol), ki se brani, nenadoma, kakor bi ga pihnil kedo, v morskem žrelu.“

Ta čudni obraz stepne bure je prosnil me tako, da sem umolknil. Starec je v tem osvobojen razpletene razgovora, ki sem bil začel ga jaz, da ni bilo treba razkrivati mu svojih skrbí in bojazni, — starec je vzdihal glasno in sam sebi obrazil razne netješilne gotovosti svoje nesreče. Staruha ga je zopet ogovorila:

„Govoriš, ded, kakor bi bil kak vedež, ali le sam sebi rišeš zlo, da še hujši razboleš se. Saj so dečaki odpeljali se za tabunom; gotovo najdejo trag za konji in gotovo jih vrnejo domú!“

„Gorjé meni, kaj mi je do take potjehe!“ — vskril je starec z glasom — ne ganljivejšim, nego je doslé imel ga, in lahko je človek slišal, kako je tajno ihtel v prsih: „dečaki mi o tej priliki delajo več skrbi, nego kaj družega! — zgube ne odvrno, sami pa zamán poginejo.“

„A zakaj bi poginili?! — Saj je tudi ta tuji gospod bil na tej strani, a je pogodil, ter prišel do nas. Naši so v svoji znani stepi.“

„Ni tuje, ni domače stepe o takem meteži pod milim nebom! — Kaj pomaga, če poznaš stepo, ker niti ne vidiš, kam korakneš. Gospoda je Božji angelj pripeljal lê-sem, ne razum, dasi je morebiti (kar ni čudno o gospodih) jako moder! — A povprašaj ga ali je bura ali mraz ostavil mu v telu dosti duha, ki je naposled prinesel ga v toplo izbo. Naši se uže štirikrat delj časa boré z buro. Tudi njim je morda iz početka zdelo se, da blizu dóma ne zablodijo; tem smelejše so se gnali naprej. Uže je pozno! Da mogó, vrnili bi se gotovo. Ker jih dosle ni domú, gotovo je zadela jih kaka sitnost!... Podoba kaže, moral bodem sam iti in odkopavati jih iz neusmiljenega snega, ali pa bomo iz njega vlekli zmrzle, kakor led. Zahvaljevali se mi bodo po vrnitvi očetje (sinovi), da sem sinove pogubil jim. Uže zdaj me, bojim se, proklinjajo njih matere!...“

„Ženske lenobe pasó po svojih bivališčih“ — odgovorila je poslednji opomni starka — „ali vam, ded, pristovalo bi bolje, ko bi v Božjo usmiljenost imeli kaj vere.“

(Dalje prih.)

Mnogovrstne novice.

* Hartum propadel. Hartum ima po slovenskih misijonarjih Knobleharju, Kocijančiču, Milharčiču in družih Slovencih, ki so se podali pred leti med zamorske divjake v oddaljene dele Afrike, pa tudi po mnogih darovih, ki so se med nami nabirali za afriškanski misijon, s Slovenci tesneje zvezo, in osoda onih krajev Slovence veliko bolj zanima, kakor marsikater